

Masal Kitaplarının 5-6 yaş Grubu Okul Öncesi Eğitim Çocuklarının Gelişimi Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Zühre Koç¹
Somayyeh Radmard²

Özet

Kitap, okul öncesi çocuklarının gelişiminde etkili olan önemli ve etkili bir uyarıcı araçtır. Okul öncesi dönem çocuğu için bu denli önemli olan kitapların en etkileyicisi olanı ise masallardır. Masallar olağanüstü olayların, kahramanların olduğu ve çocuğu renkli diyarlarla tanıştıran büyüü bir dünyadır. Bu araştırma Çocuk Edebiyatı yazını olan masal kitaplarının nitelikleri ve çocuğu gelişimine etkilerini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Araştırma 1994- 2015 yılları arasında yayınevleri tarafından okul öncesi yayınları türünde yayınlanmış ve hala 5-6 yaş grubu anasınıfı kitaplıklarında yer alan 27 adet masal kitabı incelenerek yapılmıştır. Araştırmacıların yazılı kaynaklarda belirttikleri bilgiler incelendiğinde masal kitaplarının Çocuk Edebiyatı kriterleri açısından ve çocuğu gelişimine etkileri açısından nitelikleri ve etkileri incelenmiştir. İnceleme sonucunda masalların olumlu etkilerinin gelişimsel açıdan önemli bir yeri olduğu, bunun yanı sıra olumsuz etkilerinin de olabileceği görülmüştür. Bu gözlemler doğrultusunda masal kitaplarının olumlu ve olumsuz etkileri belirlenerek elde edilen bulgular sonucunda masal kitaplarının okul öncesi 5-6 yaş çocuklarının duygusal ve davranışsal olarak nasıl etkileneceği belirtilerek alınacak önlemler sonuç bölümünde belirtilmiştir. Ayrıca çocuğu edebiyatı kurallarına, çocuğu psikolojisi kriterlerine ve günümüz koşullarına uygun masal yazımı hususunda yeniden doğan bir ihtiyacın da gereklilik olduğu fark edilmiştir.

¹ *İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü İşletme Yönetimi Bölümü, Adres Cumhuriyet mh. Şimşek sok.11. Blok. Daire/9,*

Büyükkçekmece/İstanbul.Tel: 0-533-558 56 84: zuhre.1976@hotmail.com.tr

² *İstanbul Aydın Üniversitesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü, sradmard@aydin.edu.tr*

Anahtar Kelimeler: *Okul öncesi çocukları, masal kitapları, metin, olumlu ve olumsuz gelişim özellikleri.*

The positive and the negative effects of the fairy tale books on the development of the preschool education children aged from 5 to 6

Abstract

A book is an important and effective stimulant tool which effects the development of the preschool children. The most effective books which are very important for the preschool education children are the fairy tales. Fairy tales are magical worlds where there are extraordinary events and heroes and which introduce children colorful countries. This thesis is done for the aim of searching the effects and the qualities of the fairy tale books which are on children literature of children development. The thesis is done by searching the twenty seven fairy tale books which have been published by publishing companies on the type of preschool between 1994 and 2015 and are still on the shelves of the preschools aged 5 to 6. When the information which is stated on the written sources by the researches is examined, the effects and the qualities of the fairy tale books are observed in terms of children literature criteria and children development. At the end of the survey, it is seen that the positive effects of the fairy tale books have an important role for the developmental process as well as having negative effects. In the direction of these observations, with the results of the facts of their positive and negative effects, the precautions are stated in the result part by indicating how fairy tale books influence the preschool children aged 5 to 6 emotionally and behaviorally. Moreover, it has been realised that a newborn need for fairy tale writing which is suitable for children literature rules, children psychology criteria, and today's conditions is necessary.

Keywords: *Preschool children, fairy tales, text, positive and negative development features*

Giriş

0-6 yaş arası kaplayan okul öncesi eğitim dönemi, yaşamsal becerilerin- alışkanlıkların kazanılması ve geliştirilmesi bakımından gelecek yaşantılarının temelini oluşturmaktadır. Yaşamın en kritik dönemi olan okul öncesi eğitim dönemindeki çocukların, yaşça kendisinden daha büyük olan çocuklar ve yetişkinler kadar nesnel düşünemedikleri, olaylar ve nesnel arasında nesnel ve fiziksel bağlar kuramadıkları, benmerkezci oldukları, hayal ile gerçekliği çoğunlukla birbirinden ayıramadıkları görülmüştür (Yavuzer, 1999). Kısaca, okulöncesi dönemde kazanılan tüm öğrenme ve becerileri, çocukların okulda ve özel yaşantısındaki öğrenme durumlarını etkilemektedir (UNESCO, 1999'dan Sever, 2002b). Sonuç olarak, okulöncesi dönemde bilişsel ve duyuşsal becerilerin gelişimine olanak sağlayacak gerekli uyarıcılarla etkileşime giren çocuk, hayatının sonuna değin kullanabileceği beceri ve davranışlar edinme şansını da yakalayacaktır. Çocukların sağlıklı eğitim olanağına kavuşabilmelerinde yazınsal çocuk eserlerinin önemi ve işlevi bilinmektedir (Sever, 2010). İyi bir çocuk kitabı, çocuğun kendisini daha iyi tanımasına, gerekiyorsa davranışlarını değiştirmesine ve kişiliğini geliştirmesi için çocuğa kılavuzluk yaparken çocuğa yaşamın değişik yönlerini öğrenmesinde, değişik insan tiplerini tanımasında, başka ülkeler ve toplumlar hakkında bilgi edinmesinde çok zengin bilgiler sağlayarak fayda sağlamalıdır (Şirin, 1994; Sever, 2003).

Çocuğa yönelik hazırlanan yayınlarda, sanatsal ve edebi unsurlar birbiri ile örtüşmeli, birbirini tamamlamalıdır. Ancak bu unsurlara dikkat edildiğinde, okul öncesi çocuklarına özgü olduğu ve edebi değer taşıdığını ifade etmek mümkün olacaktır (Özel, 2002). Çocuk edebiyatı ürünleri çocuklarda okuma ilgisi, sevgisi ve alışkanlığını kazandıran eserler olması açısından olduğu kadar, çocukları nitelikli metinlere yönlendirmeleri açısından da önem arz eder. Okul öncesi çocukları, oyun çağı çocukları olduğundan, bu dönemde kitaplar; renkleri ve hareketli oluşları gibi cazip özellikleriyle birçok yönden daha ilgi çekici olan oyuncaklarla, rekabet etmek durumundadır. Bu nedenle kitaplar da oyuncaklar kadar ilgi çekici olmalıdır (Alpay ve Anhegger, 1975).

Çocuk edebiyatı eserleri açısından ilk karşılaşılan unsur masallardır. Birçok çocuk, eğitim hayatına başlamadan önceki yaşantısında masallarla aileleri aracılığıyla tanışmıştır. Masallar; yer, zaman, konu gelişimi, karakterler, biçim ve tema özellikleri açısından farklıdır. Bu sebeple masallar diğer çocuk kitabı türlerinden ayrı düşünülmeli ve detaylı bir şekilde incelenmelidir (Norton, 1987). Çocukların hayatında böyle büyük bir yere sahip olan, çocuğun rengarenk bir dünya ile tanışmasını sağlayan masal kitaplarına, gereken titizliğin gösterilmesi oldukça önemlidir. Bu sebeple çocuk kitabı yazarın bireylerin, çocuk gelişimi hakkında bilgili olması, çocuk ruhunu iyi tanınması ve hitap edebilmesi, çocukların ilgi ve isteklerini iyi bilmesi, vermek istediği mesajları açık ve net bir şekilde akıcı anlatım tarzı ile anlatabilmesi gereklidir. Çocuk kitabı yazarının anlattığı olayları, doğal bir anlatım kullanarak yazması bir zorunluluktur (Ataseven ve İnandı, 2000; Tekin, 2005). Çocuk kitabı yazarı, anlattığı olayların çocukların iç dünyasında yaratacağı etkiyi de düşünmeli ve bu doğrultuda anlatım yapmalıdır. Özellikle okul öncesi eğitim, ilk etapta temel gereksinimleri olan duyguları hissetmelerini sağlayacak; ilgi, sevgi ve güven duygusu, yardımseverlik gibi umut aşıl原因an hislerin çocuğa yansımalarını sağlamalıdır. Yazar anlatımında; çocukta kaygı, korku, güvensizlik gibi duyguları hissettirmemeye özen göstermelidir (Tekin, 2005). Bir diğer önemli unsur da kullanılan gramer yapısıdır. Gramer kurallarına uygun hazırlanan eserler esastır. Kullanılan kelimeler günlük dilde karşılaşılan sözcüklerden seçilmeli, argo kelimeler kullanılmamalı, çocukta olumsuz davranışlara sebep olacak kelimeler kullanılmamalıdır (Oğuzkan, 1997). Tüm bu uyarıcı öğeler incelendiğinde, çocuğun hayatın da, özellikle de eğitim süreci açısından incelendiğinde son derece öneme sahip olan masal kitaplarının, çocuk gelişimine olumsuz etkisinin olup olmadığı da bir soru işareti niteliği taşımaktadır. Masallar detaylı incelendiğinde; bazı masalarda insanlara zarar veren avcılar, çocuklarını öldürmek isteyen üvey anneler, yakılarak öldürülen cadılar çocukların karşısına çıkabilmektedir. Hansel ve Gretel Masalı'nda, ailesi geçim sıkıntısı yaşayan ve üvey anne baskısı ile ormana bırakılan çocukların başına gelen olaylar, çocukta güven duygusunun sarsılmasına neden olurken, kötü kalpli cadının da onlara karşı sergilediği şiddet içeren

davranışlar çocukta korku ve şiddet davranışını öğrenmesine neden olabilmektedir(Sever, 2003). Okul öncesi eğitim alanında çalışmalar yapan ve 20. yüzyılın ilk dönemlerinde önemli bir model ortaya koyan Montessori de, çocukların bu dönemde düşünce sistemlerinin tam olarak gelişmemiş olması nedeniyle düş ürünü olan anlatımları gerçek olarak algılayabilecekleri için, ilkokula başlama yaşına dek, gerçeküstü karakter ve olaylar içeren masal ve hikayelerin çocuklara sunulmamasının doğru bir tavır olduğunu belirtmiştir (Güleç ve Geçgel, 2005). Bu durum göz ardı edildiğinde okul öncesi çocuğunun iç dünyasında çeşitli korkular gelişerek, şiddete eğilimli bir yapıya sahip olmalarına, güven duygusundan yoksun ve bencil bir kişilik yapısının gelişmesine sebep olabileceği görülmektedir. Sever (2002)'e göre; çocukların taklit ettikleri modellerin, çocuk tabiatına, gelişim süreci özelliklerine uygun olmayan unsurlarla karşılaşmalarının zararları üzerinde durmuştur. Sever; hedefine şiddet kullanarak ulaşan masal ve öykü karakterlerinin, çocuklar tarafından bir özdeşim ögesi olarak görüldüğünü, bu durumun çocuklarda ruhsal sorunlara neden olabilecek mesajlar içerdiğini vurgulamıştır. Araştırmada amaç; masal kitaplarının özelliklerini ortaya koyarak, okul öncesi eğitim çocuklarına uygun olup olmadığını gözler önüne sermektir. Bir diğer amaçta çocuk kitaplarının yeterince denetlenmesinin önemini vurgulamak ve özellikle okul öncesi çocukları için nitelikli eserler üretilmesinin önemini fark ettirmektir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, tarama-betitleme modeli kullanılmıştır. Çocuk edebiyatı yazını olan masal kitaplarının nitelikleri ve çocuk gelişimine etkilerini araştırmak amacıyla, nitel araştırma tekniği olan “gözlemle veri toplama tekniğinin” yazılı kaynak tarama modeli ile seçilen kaynaklardan bilgi toplanarak yapılmıştır. Bu çalışmada, 1994- 2015 yılları arasındaki süreçte yayınevleri tarafından okul öncesi yayınları başlığı altında yayınlanmış, hala satışa sunulan ve özellikle okul öncesi kurumları tarafından kullanılan masal kitapları araştırılmıştır. Masal kitaplarındaki paragrafların anlam bakımından yansıttığı

duygu ve davranışsal etkileri incelenmiş, olumlu ve olumsuz etkileri açısından mevcudiyeti ve kullanılma sayısı açısından belirtilen durumun gözler önüne serilmesi planlanmıştır. İncelemeye alınan etkileri, rastlanma sayıları “Tablo-1” ve “Tablo-2” de gösterilmiştir. Tablo- 1 de masalların 5-6 yaş okul öncesi eğitimi çocuklarına olumlu etkilerinin oranı açıklanmış, Tablo- 2 de ise masalların 5-6 yaş okul öncesi eğitimi çocuklarına olumsuz etkilerinin oranları açıklanmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini okul öncesi eğitim çocukları için hazırlanmış yayınlar oluştururken, örneklemini ise 5- 6 yaş grubu okul öncesi eğitimi çocuklarının eğitiminde kullanılan 27 adet masal kitabı oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada çocuk edebiyatı ile ilgili yazılı kaynaklar ele alınmıştır. Çocuk Edebiyatının, çocuk gelişimindeki önemi belirtilerek, çocuk kitaplarının dış ve iç özellikleri anlatılmış, masal kitaplarının çocuk gelişimi açısından önemi vurgulanmıştır. Masal kitaplarının çocuk gelişimine etkileri belirtilerek, olumsuz etkilerin giderilmesi amacıyla varılan sonuçlar belirtilmiştir. Bu alanda mevcut yazılı kaynaklar taranarak; bilişsel gelişim, kişilik gelişimi, sosyal-toplumsal gelişim, duygusal gelişim, dil gelişimi gibi alanlara olumlu etkileri belirtilmiştir. Bunun yanı sıra masal kitaplarının çocuk gelişimine olumsuz etkileri olduğu yine yazılı kaynaklarda belirtilen bilgiler doğrultusunda araştırmada yerini almıştır. 27 adet masal kitabı, İstanbul- Büyükçekmece ilçesinde; biri özel, biri devlet okulu olan iki eğitim kurumunun bünyesinde olan 5-6 yaş grubu çocuklarının okuduğu, toplam beş sınıfın kitaplığına dahil olan ve eğitim sürecinde aktif olarak uygulanmış olan masal kitapları arasından gözlem yoluyla seçilmiştir. Kitaplar incelenirken okul öncesi eğitimin hedefleri doğrultusunda duygu ve davranışsal açıdan kriter sayılabilecek özelliklerden oluşan iki adet liste oluşturulmuştur. Olumlu özellikler listesinde 23 madde, olumsuz özellikler listesinde ise 24 madde bulunmaktadır. Paragrafların okunması sonucunda

elde edilen veriler tablolarda belirtilmiştir.

Verilerin Analizi

Masal kitaplarının incelendiği bu çalışma sonucunda, söz konusu olan olumlu ve olumsuz özellikleri ortaya koymak amacıyla değerlendirme formları kullanılarak veriler toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizi tablolardan yararlanılarak sayısal verilere dönüştürülmüştür. Çalışmada iki adet tablo oluşturulmuştur. Birinci tabloda olumlu özellikler sayısal verilerle ifade edilmiş, ikinci tabloda ise olumsuz özellikler incelenerek sayısal veriler belirtilmiştir. Nitel araştırma deseninin kullanıldığı çalışmada “sözcük analiz birimi” olmak üzere bir adet analiz birimi kullanılmıştır. Masallar paragraflar okunarak, titizlikle incelenerek kişiye yansıttığı duygu ve davranışsal etkileri açısından değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler sayısallaştırılırken hazırlanan değerlendirme tablosunda kitapta hiç rastlanmayanlar sayısal olarak belirtilirken, rastlananların sayısı da sayısal olarak belirtilerek yüzdesi alınarak belirtilmiştir. Ayrıca kullanım sıklığını belirtmek amacıyla bir kez rastlanan, iki kez rastlanan, üç kez rastlanan ve dört ve daha fazla rastlanan ifadeleri sayısal olarak listede belirtilmiştir. Sonuçta sütun ortalamaları alınarak olumlu ve olumsuz unsurların kullanılma sıklığı tespit edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Bulgular

Tablo 1’i incelendiğinde; Masalların paragrafları okunarak içerik açısından olumlu etkileri irdelenirken % 2,23 oranında olumlu etki yapan paragrafın bulunduğu gözlenmiştir. Olumlu etki yapan paragrafların oranları incelendiğinde % 2,97 nezaket, % 2,16 yardımlaşma, % 3,78 sorumluluk, % 1,35 saygı, % 0,54 sabır, % 2,43 işbirliği, % 3,24 paylaşma, % 1,35 adalet, % 4,32 sevgi/şefkat, % 3,51 merhamet, % 3,24 hoşgörü, % 0,81 doğruluk/dürüstlük, % 1,35 dostluk/arkadaşlık, % 2,7 iyilik, % 1,89 üretkenlik, % 4,05 güven, % 3,24 çalışkanlık, % 1,62 akıllı olmak, % 2,16 dayanışma, % 1,35 çevre bilinci, % 1,35 problem çözme, % 1,89 öğüt verme mesajı içeren anlatımlar görülmüştür. Genel olarak veriler incelendiğinde olumlu unsurların hiç rastlanmayan sütunundaki verilerin % 5,05

olduğu rastlanan durumunun % 2,23 olduğu görülmüştür. Olumlu etki yüzdesinin hiç rastlanmama durumuna göre düşük olduğu dikkati çekmektedir. Bulunan olgulardan tüm olgulara bir ve daha fazla rastlanırken düzenli olma davranışı ve anlamı içeren hiçbir olguya rastlanmadığı gözlenmiştir. Bir kez belirtilenler incelendiğinde; sabır olgusunun % 2,43 oranında görüldüğü, en az görülenin % 0,27 oranıyla sabır ve dostluk/arkadaşlık olgularının görüldüğü, düzenli olma mesajının ise hiç gözlenmediği anlaşılmıştır. İki kez belirtilen olgular incelendiğinde; en az görülen % 0,27 oranında nezaket, saygı, paylaşma, merhamet, dostluk/arkadaşlık ve çevre bilinci olgularının görüldüğü an fazla ise % 1,89 oranıyla çalışkanlık unsuru gözlenmiştir. Üç kez rastlananlar incelendiğinde; % 0,27 oranında nezaket, saygı, sabır, hoşgörü ve öğüt verme unsurlarının en düşük olduğu, en yüksek oranın ise % 1,62 oranında güven unsurunun olduğu görülmüştür. Dört ve daha fazla belirtilen unsurlar incelendiğinde ise; % 0,27 oranında saygı, sorumluluk, adalet, sevgi/şefkat, merhamet, doğruluk/dürüstlük, dostluk/arkadaşlık, güven, çalışkanlık, akıllı olma, dayanışma ve öğüt verme unsurların en düşük oranda gözlemlendiği, % 0,81 oranında ise en yüksek orana paylaşma unsurunun sahip olduğu incelenmiştir. Tüm olgular incelendiğinde olumlu olguların masal kitaplarında rastlanma durumunun rastlanmama durumundan oldukça düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 1: *Masal kitaplarının metin bölümlerinde çocuk gelişimini olumlu etkileyen cümlelerin yer aldığı paragrafların kullanım sıklığına göre dağılımı*

	Hiç rastlanmayan		Rastlanamayan		Bir kez rastlanamayan		İki kez rastlanamayan		Üç kez rastlanamayan		Dört kez ve daha fazla rastlanamayan	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Olumlu Etki Yapan Paragraflar												
Nezakət	16	4,32	11	2,97	7	1,89	1	0,27	1	0,27	2	0,54
Yardımlaşma	19	5,13	8	2,16	8	2,16	-	-	-	-	-	-
Sorumluluk	13	3,51	14	3,78	8	2,16	3	0,81	2	0,54	1	0,27
Saygı	22	5,94	5	1,35	3	0,81	1	0,27	1	0,27	-	-
Sabır	25	6,75	2	0,54	1	0,27	-	-	1	0,27	-	-
İşbirliği	18	4,86	9	2,43	7	1,89	2	0,54	-	-	-	-
Paylaşma	15	4,05	12	3,24	8	2,16	1	0,27	-	-	3	0,81
Adalet	22	5,94	5	1,35	4	1,08	-	-	-	-	1	0,27
Sevgi/Şefkat	11	2,97	16	4,32	6	1,62	4	1,08	5	1,35	1	0,27
Merhamet	14	3,78	13	3,51	9	2,43	1	0,27	2	0,54	1	0,27
Hoşgörü	15	4,05	12	3,24	8	2,16	3	0,81	1	0,27	-	-
Doğruluk/Dürüstlük	24	6,48	3	0,81	2	0,54	-	-	-	-	1	0,27
Dostluk/Arkadaşlık	22	5,94	5	1,35	1	0,27	1	0,27	2	0,54	1	0,27
İyilik	17	4,59	10	2,7	6	1,62	2	0,54	-	-	2	0,54
Üretkenlik	20	5,4	7	1,89	5	1,35	2	0,54	-	-	-	-
Güven	12	3,24	15	4,05	5	1,35	3	0,81	6	1,62	1	0,27
Çalışkanlık	15	4,05	12	3,24	4	1,08	7	1,89	-	-	1	0,27
Düzenli Olma	27	7,20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akıllı olmak	21	5,67	6	1,62	3	0,81	2	0,54	-	-	1	0,27
Dayanışma	19	5,13	8	2,16	3	0,81	2	0,54	2	0,54	1	0,27
Çevre Bilinci	22	5,94	5	1,35	4	1,08	1	0,27	-	-	-	-
Problem Çözme	22	5,94	5	1,35	3	0,81	2	0,54	-	-	-	-
Öğüt Verme	20	5,4	7	1,89	4	1,08	1	0,27	1	0,27	1	0,27
Sütun Ort.	18,73	5,05	7,13	2,23	5,91	1,27	1,65	0,45	1,04	0,28	0,78	0,41

Tablo 2: Masal kitaplarının metin bölümlerinde çocuk gelişimini olumsuz etkileyen paragrafların kullanım sıklığına göre dağılımı

	Hiç rastlanmayan		Rastlanan		Bir kez rastlanan		İki kez rastlanan		Üç kez rastlanan		Dört kez ve daha fazla rastlanan	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Olumsuz Etki Yapan Paragraflar	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Şiddet	12	3,24	15	4,05	6	1,62	3	0,81	2	0,54	4	1,08
Korku	7	1,89	22	5,94	8	2,16	5	1,35	1	0,27	6	1,62
Baskı	8	2,16	19	5,13	13	3,51	3	0,81	2	0,54	1	0,27
Ceza	19	5,13	8	2,16	2	0,54	2	0,54	3	0,81	1	0,27
Aşırı Rekabet	21	5,67	6	1,62	3	0,81	-	-	-	-	3	0,81
Bencilik	12	3,24	15	4,05	7	1,89	3	0,81	2	0,54	3	0,81
Düşmanlık	17	4,59	10	2,7	7	1,89	1	0,27	1	0,27	1	0,27
Acımasızlık	14	3,78	13	3,51	5	1,35	5	1,35	2	0,54	1	0,27
Adaletsizlik	17	4,59	10	2,7	7	1,89	2	0,54	1	0,27	-	-
Sabırsızlık	18	4,86	9	2,43	6	1,62	2	0,54	1	0,27	-	-
Kaba Tavırlar	14	3,78	13	3,51	9	2,43	3	0,81	-	-	1	0,27
Kıskançlık	18	4,86	9	2,43	7	1,89	-	-	1	0,27	1	0,27
Abartıya kaçmak	20	5,4	7	1,89	6	1,62	1	0,27	-	-	-	-
Soyut kavramlar	3	0,81	24	6,48	7	1,89	2	0,54	4	1,08	11	2,97
Onur kırıcılık	14	3,78	13	3,51	7	1,89	5	1,35	-	-	1	0,27
Güvensizlik duygusu	5	1,35	22	5,94	9	2,43	6	1,62	2	0,54	5	1,35
Gerçeküstü karakterler	5	1,35	22	5,94	9	2,43	6	1,62	1	0,27	6	1,62
Hazırcılığa teşvik	15	4,05	12	3,24	4	1,08	4	1,08	2	0,54	2	0,54
Tembelliği	18	4,86	9	2,43	4	1,08	3	0,81	1	0,27	1	0,27
özendirme	16	4,32	11	2,97	7	1,89	2	0,54	-	-	2	0,54
Sorumszluğu hoş gösterme	7	1,89	20	5,4	8	2,16	5	1,35	3	0,81	4	1,08
Olumsuz karakterler	21	5,67	6	1,62	2	0,54	-	-	3	0,81	1	0,27
Yalan söyleme	19	5,13	8	2,16	5	1,35	5	1,35	2	0,54	-	-
Suçta yöneltme	18	4,86	9	2,43	4	1,08	5	1,35	-	-	-	-
Kötülüğü özendirme	14,08	3,44	12,75	3,4	6,33	1,70	3,12	0,82	1,41	0,38	2,29	0,55
Sütun Ort.												

Masalların paragrafları okunarak içerik açısından olumsuz etkilerine bakıldığında (Tablo-2) olumsuz unsurlara % 3,41 oranında rastlandığı görülmüştür. Olumsuz unsurların hiç rastlanmama durumu ise % 3,44 olduğu görülmüştür. Bu durumda olumsuz unsurların hiç rastlanmama durumu ile rastlanma durumunun yüzdelik ifadelerinin birbirine çok yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Bu durum masalların olumsuz etkilerinin düşündürücü düzeyde olduğunu göstermektedir. Olumsuz unsurların rastlanan kısmında, oranı % 3,41 olarak gözlenmiştir. Bu alanda en az rastlanan olgu % 0,54 oranı ile ceza ve yalan söyleme iken en çok rastlanılan olgu % 5,94 oranı ile korku, güvensizlik duygusu ve gerçeküstü karakterler olarak görülmektedir. Bir kez rastlanan sütununda en az belirtilen olgu % 0,54 ile yalan söyleme iken, en çok görülen % 3,51 oran ile baskı unsurudur. İki kez rastlanan unsurlar incelendiğinde en az görülen % 0,27 oranı ile düşmanlık, abartıya kaçmak, korku, acımasızlık, onur kırıcılık, olumsuz karakterler, suça yönelme, kötülüğü özendirme iken, en çok görülen % 1,62 oranı ile güvensizlik duygusu ve gerçek üstü karakterlerdir. Üç kez rastlanan unsurlar sütununda en az görülen; korku, düşmanlık, kıskançlık, gerçek üstü karakterler, tembelliği özendirme iken, en çok görülen % 1,08 oranı ile soyut kavramlardır. Dört ve daha fazla rastlanan unsurlar incelendiğinde; en az görülen % 0,27 oranı ile baskı, ceza, acımasızlık, adaletsizlik, kıskançlık abartıya kaçmak, onur kırıcılık, tembelliği özendirme, yalan söyleme iken, en çok görülen unsurlar % 1,62 oranı ile korku ve gerçek üstü karakterlerdir.

Tartışma

İncelenen masallarda çocuklara örnek olabilecek, olumlu davranış kazandıracak, psikolojik ve kişisel gelişimlerine katkı sağlayacak birçok olumlu ileti vardır. Masallarda insanları dinlemenin, arkadaşlığın, zor durumda kalanlara yardım etmenin, paylaşmanın, çalışkanlığın, işbirliği ve adaletli olmanın önemi anlatılmış, bunlarla ilgili rol modeller ortaya konmuştur. Öğütler verilerek doğru yolu göstermeye çalışan karakterlerin, ayrıca sorunları çözmek için problem çözme yollarının da olduğu vurgulanmıştır. Masallarda olumlu davranışlar dışında, çocukların ruhsal yönden gelişimlerini

olumsuz etkileyecek ve bedensel olarak kendilerine zarar vermelerine yol açabilecek mesajlar da bulunmaktadır. Karakterlerin başına gelen kandırılma, şiddet gibi unsurların da çocukların ruhunda kötü etkiler bırakacağı gerçektir. Ayrıca insanları yiyen devler, kurt tarafından yenilmek istenen keçiler, kızını kıskanan ve ölmesi için planlar yapan üvey anne, olumsuz diye nitelendirilen masal karakterlerindedir. Bazı masalarda ise karakterler çocukların duymaması ve okumaması gereken bazı felaketleri içermektedir. Bu tarz olumsuz unsurlara masalda yer verilmemelidir (bıçaklanarak öldürülmek istenmek, kahramanın kendini öldürmesi gibi). Okul öncesi eğitim çocuklarının korkuları çok çeşitlidir; ölüm korkusu, sevdiklerini kaybetme ve terk edilme kaygıları, karanlık ve doğüstü canlılardan, felaketlerden korkma gibi unsurlar bu yaş çocuklarında en belirgin korku tiplerindedir. Bu yaş çocuklarının gelişim özelliklerine özgü, çocukların gündelik yaşamlarını yansıtan unsurlara yönelik hazırlanan yayınların çocuklarda korku ve kaygı durumundan uzaklaştırdığı, rahatlamasını sağladığı görülmüştür. Metin ve resimlerde yer alan şiddet ve korku dolu olayların ise çocuk psikolojisine olumsuz etkilerinin olduğu, çocukta kaygı düzeyini arttırdığı gözlenmiştir (Alexander ve Miller, 2001; McMath, 1997; Nicholson ve diğ., 2006; Rycik, 2006; Schlenther, 1999; Trousdale, 1989). Araştırma incelendiğinde elde edilen sonuçlar, çocuk yayınları ile ilgili tüm gerçekliği ortaya çıkarmaktadır. Kitaplarda gerçek üstü karakterlerin sıklıkla yer aldığı, korku içeren öğelere şiddet içeren öğelerden fazla değinildiği görülmüştür. Araştırma kapsamına alınan masalların aynı zamanda soyut kavramlar içerdiği ve olumsuz davranış geliştirecek öğelere de sıklıkla yer verildiği görülmüştür. Çizmeli Kedi, Kırmızı Başlıklı Kız, Hansel ve Gratel gibi kitaplar incelendiğinde içeriğinde yalan, şiddet, korku, soyut ve gerçek üstü kavramların kolaylıkla fark edildiği gözler önüne serilmektedir. Masal kitapları, okul öncesi çocuğunun gelişiminde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Bu etkilerin olumsuz olmasından ziyade olumlu etkilerden ibaret olması yetişkinlerin bilinçli yaklaşımları ile sağlanacaktır. Bu hususta anne- babalara, çocuk kitabı yazarlarına ve yayınevlerine, araştırmacılara ve okul öncesi öğretmenlerine çeşitli görevler düşmektedir.

Sonuç

Kitapların çocuk edebiyatı kriterlerine, okul öncesi eğitim programının hedeflerine, ve okul öncesi dönem çocuğunun gelişimsel özelliklerine uygunluğu çok önemlidir. Sonuç olarak yukarıda incelenen olumlu etkiler ve olumsuz etkilerin belirtildiği listeler incelendiğinde sonuçların iç açıcı olmadığı görülmektedir. Masallarda görülen olumlu nitelikler %2,23 oranında görülürken, masallarda olumsuz nitelikler açısından %3, 41 oranında bir sonuç görülmektedir. Bu da masalların çocuk gelişimi üzerindeki olumlu etkisinden çok olumsuz etkisinin olduğunu göstermektedir. Çocukların severek dinlediği ve özellikle gerçek üstü karakterleri ile çocukları cezbeden masal kitapları çocuğun iç dünyasına zarar vermesi açısından olumsuz yayınlar olarak gözlenmiştir. Henüz soyut düşünme becerisini kazanamamış olan çocukta masallar olumsuz davranış kalıplarının oluşmasına neden olurken, korku, şiddet, güvensizlik gibi duyguların kalıcı olması riskini de beraberinde getirmektedir. Oysa ki; kitapların çocukların eğitiminde önemli bir yeri vardır. Çocukların gelişim ve eğitim süreçleri boyunca nitelikli yayınlar ile tanışması gerekmektedir. Buradan anlaşıldığı gibi, okul öncesi çocukları için seçilecek kitapların satın alınmadan ya da çocuğa okunmadan önce titizlikle incelenmesi gereklidir. Titizlikle incelendikten sonra çocuğa sunulan masal kitabı okunurken de çocukla tüm duyguları paylaşarak kitapta verilen bilgilerden faydalanması sağlanmalıdır. Çocuk ile sağlıklı iletişim kurulmalı, çocuğun anlamadığı olay ve kavramlar açık, net ve kısa bir şekilde açıklanarak çocuğun kafasındaki soru işaretlerinin silinmesi sağlanmalıdır.

Öneriler

Anne ve babalar çocukları erken yaşlarda kitaplarla tanıştırmalı, genellikle yetişkinleri rol- model alan çocuklarına kitap okuyarak örnek olmalıdır. Erken yaşlarda kitap sevgisini kazanan çocukların ileriki yaşlarda, tüm eğitim hayatları boyunca kitaplara ilgili oldukları düşünülmektedir. Aileler çocuk kitaplarının nitelikleri hakkında ön bilgi sahibi olmalıdır. Çocuk için faydalı yayınları seçerken dikkat edilmesi gereken hususları bilen bir aile nitelikli yayınları çocuğuna

sunarak çocuğunun eserden olumsuz etkilenmesini önleyecektir. Ebeveynler çocuk kitabı seçerken bilinçsizce seçebilmektedir. Bu problemin önüne geçebilmek için yine kitabın bilgilendirici bölümünde yaş aralığının belirtilmiş olmasının faydası olacaktır.

Çocuklar için kitap seçen yetişkinler, masal kitabını seçerken; çocuk edebiyatı hususlarına ve okul öncesi çocuğunun gelişimsel özelliklerini göz önünde bulundurarak, çocuğa faydadan çok zarar getirecek eserler seçmekten kaçınmalıdır. Kitabın cazip dış görüntüsünden daha önemli olan husus içeriğidir. Kitabın içeriği hakkında bir ön inceleme yapılmalı, kitap çocuğa ön inceleme yapılmadan okunmamalıdır.

Okul öncesi eğitimi öğretmenleri kurumlarına kitap seçerken yanılgıya düşebilmektedirler. Okul öncesi çocukları için nitelikli kitap seçimine yönelik hizmet içi eğitim programı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından planlanmalı ve öğretmenlerin bu konuda bilgi sahibi olması, donanımlı olması sağlanmalıdır. Öğretmenler kurumlarına kitap seçerken ve kitabı çocuklara okumadan evvel, içerik hakkında bilgi sahibi olmalı, çocuk edebiyatı kriterlerine ve okul öncesi çocuğunun gelişimsel özelliklerine uygun olduğundan emin olmalıdırlar. Çocuklarda kitap sevgisini ve gelecek yaşamlarında kitap okuma alışkanlığını sürdürüebilmek amacıyla çocuklara uygun yayınların sık sık eğitim programına dahil edilmesi ve bu konuda ilgi çekici etkinliklerin yapılması faydalı olacaktır.

Masalların çocuğun hayal gücünü geliştirirken, bazen de gerçekliği olmayan bir dünyaya inanmasına ve kendini o dünyaya ait hissetmesine yol açtığı gözlenmektedir. Çocuklar için masal yazan yazarların, bu hususları göz önüne alarak masal kitabı yazarken çocuğa umut duygusu aşılmasına, çalışkanlık, yardımseverlik, paylaşma vb. olumlu kişilik özellikleri sergilemesine yönelik olaylar ve öyküler aracılığıyla yansıtmasına dikkat etmesi gerekmektedir. Kötü devler, cinler gibi gerçeküstü nitelik taşıyan karakterlere yer verilmeden de çocukların dikkatini çekecek anlatım yapılabilir. Korkutucu öğelere yer vermeden, çocukta olumlu duygular uyandıran, çocukta yaratıcılığı teşvik eden, çocuğun zekasını

kullanarak çözümlene yapmasına imkan sağlayan masal içerikleri yaratılabilecektir. Böylelikle çocuğa faydalı olması gereken eğitici bir materyalin zararlı olması durumu da ortadan kaldırılacaktır. Çocuk kitabı yazarlarının kitap yazarken çocuk edebiyatı kurallarına uygun davranması ve okul öncesi çocuğunun gelişimi hakkında bilgi sahibi olması ve gelişimsel özelliklerini göz önünde bulundurması gerekmektedir. Okul öncesi dönem hassas ve özen isteyen bir dönem olduğundan bu alanda hiçbir bilgiye sahip olmayan yazarların bu alanda eserler ortaya çıkarması bir handikap oluşturmaktadır.

Yayınevleri satış kaygısı ile pek çok niteliksiz yayını piyasaya “okul öncesi eğitimi yayınları” başlığı altında sattıkları görülmektedir. Öncelikle bu problem çözümlenmelidir. Yayınevleri ticari kaygıdan arınarak öncelikle bilinçli yayım yaparak çocuk gelişimine faydalı olmayı hedef ve ilke edinmelidir. Bu durumda ülkemizde yapılan denetimin yetersizliği ve kitap künyesinde yeterli açıklamaların var olmayışının etkisinin büyüklüğü de ortaya çıkmaktadır. Çocuk kitapları “Kültür ve Sanat Eserleri Kanunu” ve “Talim Terbiye Kurulu” tarafından onaylanırken, detaylı bir incelemeden geçirilmelidir. Çocuk kitapları ile ilgili bu alanda deneyimli uzmanlar tarafından bir kurul oluşturulmalıdır. Kitap ile ilgili bilgiler kısmında kitabın hangi yaşa hitap ettiği belirtilmelidir. Böylelikle gelişimsel açıdan uygun olmayan eserlerin hitap etmediği kitleler tarafından okunmasının önüne geçilmiş olacaktır.

Okul öncesi yayınları oldukça hassas ve incelik isteyen bir gelişim dönemine hitap ettiğinden özellikle okul öncesi eğitim yayınları konusunda araştırmacıların çalışmalarına ve yol göstermelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle araştırmacıların özellikle bu alanda önemi büyüktür. Okul öncesi çocuk yayınları konusunda yapılan araştırmaların çeşitliliği ve her kitap türüne özgü yol gösterici araştırma sonuçları, bu alanda bilgi sahibi olmayan bireylere kitap seçimi konusunda yol gösterici olacaktır.

Kaynaklar

- [1] Alexander K. J. ve Miller, P. J. (2001). *Young children's emotional attachment to stories*, *Social Development*, 10(3), 374- 398.
- [2] Alpay, M. ve Anhegger, R. (1975). *Çocuk edebiyatı ve çocuk kitapları*. Cem Yayınevi. İstanbul.
- [3] Ataseven, F. ve İnandı, Y. (2000). *Çocuk kitaplarının çeşitli yönleriyle incelenmesi*. Yayına Hazırlayan: Sedat Sever.1.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, (*Sorunlar ve Çözüm Yolları*) 20-21 Ocak 2000. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Merkezi Yayınları. Ankara, 187- 206.
- [4] Güleç (Çakmak), H. ve Geçgel, H. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Kök Yayıncılık. Ankara.
- [5] McMath, J. S. (1997). *Young children, national tragedy, and picture books*. *Young Children*, 52, 82- 84.
- [6] Nicholson, J.; Pearson, I. ve Quinn, M. (2006). *Helping children cope with fears: using children's literature in classroom guidance*. *Professional School Counseling*, October 23.
- [7] Norton, Donna (1987) "*Through the eyes f A Child: an Introduction to Children's Literature*" colombus: Merril Publishing Co. 208.
- [8] Oğuzkan, A. F. (1997). *Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı*, 5. Baskı, Emel Matbaacılık San., Ankara.
- [9] Özel, A. (2002). *Resimli Çocuk Kitaplarında Görsel Anlatımın Önemi, Yaşadıkça Eğitim*, 38.
- [10] Rycik, M. T. (2006). *9/11 to the Iraq war/Using books to helpchildren understand troubled times*. *Childhood Education*, 82(3), 145- 152.
- [11] Schlenther, E. (1999). *Using reading therapy with children*. *Health Libraries Review*, 16, 29- 37.
- [12] Sever, S. (2002a) "*Çocuk, Edebiyat ve Yaşam*". *Abece Eğitim ve Ekin Dergisi*, 191,12– 16.
- [13] Sever, S. (2002). *Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet*. (Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Ankara

- [14] Sever, Sedat (2002b). *Okulöncesi Dönemdeki Çocuklara Seslenen Kitaplarda Bulunması Gereken Temel Özellikler*, Çocuk Edebiyatı.(Ed. Z. GÜNEŞ), Anadolu Üniversitesi Yayını, No:1420.
- [15] Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*, Kök Yayıncılık, Ankara, 11- 16.
- [16] Sever, Sedat (2010). *Çocuk ve Edebiyat*. Tudem Yayıncılık. Ankara, 36-37.
- [17] Şirin, M. R. (1994). *99 Soruda çocuk edebiyatı*, Çocuk Vakfı Yayınları. İstanbul, 18.
- [18] Tekin, H.(2005). *Çocuk edebiyatında şiddet korku ve sevgi üçgeni*, Hece Edebiyat Dergisi, 306.
- [19] Trousdale, A. (1989). *Who's afraid of the big, bad wolf?* Children's Literature Education, 20(2), 69-79.
- [20] Yavuzer, H.(1999). *Çocuk psikolojisi*, 18.Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [21] Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 6. Baskı. Seçkin Yayıncılık San. Tic. Aş., Ankara.

